

Huvudman
kontaktcenter@ornskoldsvik.se

2023-05-09
Dnr SI 2022:6164

Rektor
jerry.carlstrom@ornskoldsvik.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av grundskolors arbete för en inkluderande utbildning vid Höglidenskolan i Örnköldsviks kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av grundskolors arbete för en inkluderande utbildning på Höglidensskolan. Syftet är att granska skolors arbete för att skapa en tillgänglig lärmiljö som en del i en inkluderande utbildning, med särskilt fokus på de utmaningar i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen inriktas mot grundskolans årskurser 7-9.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. I bilaga 1 och 2 återfinns fakta om skolan samt mer information om hur granskningen genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. Inom varje område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas. En skriftlig redovisning av utvecklingsarbetet begärs då också av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Höglidensskolan i följande utsträckning:

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Rektor skapar i hög utsträckning förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Undervisningens präglas i hög utsträckning av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

Utifrån framtagna kvalitetskriterier har Skolinspektionens utredning inte visat annat än att verksamheten inom de granskade områdena fungerar väl.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Inom detta område granskas hur rektor förankrar en värdegrund som bygger på alla elevers lika värde där olikheter ses som en tillgång och där ett tillgänglighetsperspektiv finns med vid relevanta beslut. Vidare granskas om rektor leder ett systematiskt arbete för en tillgänglig lärmiljö som särskilt motverkar de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. I det ingår att organisera verksamheten så att nödvändiga förändringar möjliggörs samt att rektor skapar förutsättningar för att personalen ska kunna implementera nyvunna kunskaper i ett kollegialt lärande.

Området omfattar även om rektor identifierar behov av kompetensutveckling och ser till att åtgärder vidtas för att stärka personalens kompetens i att upptäcka och undanröja hinder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter i elevernas lärmiljö samt om rektor skapar förutsättningar för personalen att delta i sådan kompetensutveckling.

Skolinspektionen bedömer följande: Rektor skapar i hög utsträckning förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att rektorn har en tydlig och uttalad målsättning om en tillgänglig lärmiljö för alla elever på skolan som är förankrad hos personalen. Rektorn leder ett systematiskt utvecklingsarbete i syfte att skapa och organisera för en tillgänglig lärmiljö för alla elever på skolan och som särskilt motverkar de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. Såväl ansvarsfördelning som roller för att skapa en tillgänglig utbildning är tydliga på skolan. Rektorn ser till att det finns forum och förutsättningar för skolans personal att kollegialt utbyta erfarenheter. Rektor ser även till att personalen ges möjlighet att pröva och implementera nyvunnen kunskap i undervisningen samt att arbetet följs upp kollegialt. Skolinspektionens bedömning grundar sig även i att rektorn i samverkan med personal identifierar behov av kompetensutvecklingsinsatser för att öka personalens kompetens i att upptäcka och

undanröja hinder för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Vidare ser rektorn till att personalen ges kunskap om hur neuropsykiatriska svårigheter kan ta sig uttryck hos pojkar respektive flickor.

Målsättning och arbetsprocesser

Skolinspektionens granskning visar att rektorn har en tydlig och uttalad målsättning om en tillgänglig lärmiljö för alla elever på skolan, vilken är förankrad hos personalen. Höglidensskolan är en relativt ny skola då kommunen för några år sedan valde att slå ihop två grundskolor till en högstadieskola. I denna sammanslagning möttes två skolor där det fanns olika inarbetade skolkulturer. Redan innan dess att den nya skolan öppnats påbörjades ett medvetet arbete med målet att bli en skola med en gemensam värdegrund och en gemensam målsättning. Genom att synliggöra de båda skolornas rådande synsätt och resonera kring skillnader såväl som likheter, samt pedagogiska, sociala och fysiska konsekvenser utifrån olika förhållningsätt, arbetade skolan fram en gemensam grund för fortsatt arbete. Rektorn berättar att skolans gemensamma värdegrund och målsättning ligger till grund för arbetet med att utveckla och anpassa skolans arbetssätt och metoder för en mer förebyggande och främjande riktning så att elever med neuropsykiatriska svårigheter kan få en än mer tillgänglig utbildning. Enligt rektorn behöver diskussionen kring förhållningssätt och möjliga konsekvenser av en funktionsnedsättning ständigt vara levande i verksamheten. Målsättningen är, berättar elevhälsan, att alla elever ska få sin utbildning inom klassens ram samt att utbildningen ska vara så tillgänglig att elever med neuropsykiatriska svårigheter känner sig inkluderade i den ordinarie verksamheten. Bland annat har det arbetet lett till att flertalet anpassningar nu genomförs på gruppnivå. Enligt lärarna leder rektorn arbetet med att utveckla en tillgänglig lärmiljö, men rektorn förmedlar även vikten av att detta är ett gemensamt arbete där lärarnas kompetens och erfarenhet behöver få utrymme. Det framkommer i intervjuer med lärare och elevhälsa att rektorn påtalar att de förändringar som genomförs ska komma eleverna till del. Vidare ska elevernas rätt till en utbildning av god kvalitet vara i fokus vid utvecklingsarbete och lärarna ska särskilt beakta de konsekvenser som vanligtvis förknippas med neuropsykiatriska svårigheter.

I granskningen framkommer det att rektorn leder ett arbete för att identifiera hinder för en tillgänglig utbildning. I intervjuer med lärare och elevhälsa framkommer att det finns en väl fungerande rutin för överlämning när eleverna börjar på skolan så att de tidigt får kunskap och kännedom om elevernas behov. Lärarna berättar i intervjun att de har regelbundna klassgenomgångar och gemensamma träffar med respektive årskurs där lärare och elevhälsa identifierar behov på såväl grupp- som individnivå och delar erfarenheter kollegialt. Vidare berättar lärarna att de upplever att elevhälsan finns tillgänglig för både lärare och elever samt att elevhälsan är delaktig i det vardagliga arbetet med att tillgängliggöra utbildningen. Lärarna såväl som elevhälsan beskriver att de arbetar både på egen hand och tillsammans med att ta reda på elevernas olika behov. Rektorn beskriver att ett viktigt arbete för att identifiera hinder i lärmiljön har varit att skapa en organisation som stödjer lärande

samt att se över vilka olika roller som skolan är betjänt av att ha, så som exempelvis mentor, årskursledare (arbetslagsledare) och elevcoach. I intervjuer med lärare och elevhälsa framkommer att rektorn är närvarande i den dagliga verksamheten och att rektorn genom en tydlig ledning och styrning av det pedagogiska arbetet på skolan skaffar sig en god bild av eventuella hinder i lärmiljön och diskuterar dessa med personalen. Det finns, berättar elevhälsa och lärare, till exempel en stående mötestid varje vecka med elevhälsa och rektor som lärare kan boka in sig på, för att diskutera och få stöd kring olika frågor, bland annat för att undanröja hinder för elever med neuropsykiatriska svårigheter.

Det framkommer vidare i granskningen att rektorn ser till att identifierade hinder undanröjs, för att skapa en tillgänglig utbildning för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Rektor berättar att hen organiserar verksamheten så att förändringar som främjar tillgänglighet genomförs. En viktig del i skolans arbete med att tillgängliggöra utbildningen handlar om det relationsskapande arbetet mellan lärare och elev. Detta eftersom elever med neuropsykiatriska svårigheter kan ha behov av en större trygghet och kontinuitet i relationen med vuxna. Rektor arbetar därför aktivt med att resursfördelning och tjänstefördelning planeras utifrån identifierade behov, det kan till exempel ta sig uttryck som att mentorskap och elevhälsans uppdrag anpassas. Det kan även handla om att stöd till lärare eller årskurslag (arbetslag) differentieras och anpassas utifrån årskurslagens behov, i syfte att skolan utvecklar sitt tillgänglighetsarbete så att elever med neuropsykiatriska svårigheter får en undervisning av god kvalitet. Även förändringar av mötesforum och mötesstruktur genomförs av rektorn för att lärarna ska ha möjlighet att arbeta med att undanröja hinder för en tillgänglig lärmiljö. Härutöver äter skolans personal alltid tillsammans med eleverna i matsalen i syfte att skapa en lugn, trygg och tillgänglig miljö för alla elever och i synnerhet för elever med neuropsykiatriska svårigheter, berättar rektorn. Rektor följer också upp att insatserna får effekt när det handlar om att undanröja hinder i utbildningen, bland annat genom att rektorn och biträdande rektor är med på arbetslagsmöten samt genom att de tar del av underlag för det systematiska kvalitetsarbetet. Enligt rektorn är det av vikt att all personal görs delaktig i detta arbete för att de ska kunna bidra till ett gemensamt kunskapande.

Granskningen visar att ansvarsfördelning och roller för att skapa en tillgänglig utbildning är tydlig på skolan. Det är framförallt skolledningen som leder och styr tillgänglighetsarbetet på skolan och det är väl känt av all personal. Rektor berättar att mandat och tydliga rollbeskrivningar bidrar till ett ökat fokus på lärande och att rektorn medvetet arbetar med att vidareutveckla detta arbete. Elevhälsans uppdrag, ansvar och organisation framgår i skolans elevhälsoplan såväl som i intervjuer med lärare och elevhälsa. De ger i intervju exempel på att det är öppna dörrar både för elever och för personal att ta kontakt med elevhälsans professioner samt att elevhälsan, där i bland skolpsykologen, även har ett tydligt uppdrag att handleda såväl elevassistenter som lärare. Lärarna berättar vidare att mentorn har en viktig funktion i arbetet med att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig

utbildning. Uppdraget som mentor är definierat. Mentorn har regelbunden dialog med sina ansvarselever och har i uppdrag att förmedla information till undervisande lärare, elevhälsa och vid behov till rektorn. Enligt rektorn och elevhälsan har även skolans årskursledare ett tydligt uppdrag att leda utvecklingsarbetet med differentierad undervisning på skolan.

Granskningen visar även att rektorn ser till att det finns förutsättningar för ett kollegialt lärande hos personalen. I intervjuer med rektorn, elevhälsa och lärare framkommer att det finns väl fungerande forum för samverkan, diskussion och stöd. Det kan till exempel handla om att kollegialt reflektera över och diskutera hur undervisningen kan utvecklas så att denna elevgrupp än bättre får sina behov av anpassningar tillgodosedda. Det kan även handla om att lärarna resonerar kring konsekvenser av neuropsykiatriska svårigheter och kommer överens om att använda sig av olika stödstrukturer för att undervisningen ska bli än mer tillgänglig. Elevhälsan berättar att det kollegiala lärandet leds av årskursledare och att arbetet nu är mer strukturerat än tidigare då denna funktion saknades och att arbetet nu är mer inriktat på att de ska nå önskvärt resultat. De berättar vidare att lärarna utvärderar undervisningen och planerar för hur de systematiskt arbetar vidare med det som fungerar väl och utvecklar undervisningen utifrån litteratur och framgångsrika exempel. Samtalen utgår exempelvis från föreläsningar som lärarna tagit del av, elevhälsans kompetens kring neuropsykiatriska svårigheter, litteratur eller tidigare erfarenheter av framgångsrika metoder. I intervjuer med lärare på skolan framkommer att lärarna har goda förutsättningar att samverka på ett sådant sätt att de som lärare får möjlighet att använda sig av ny kunskap praktiskt i undervisningen samt förväntas dela med sig av sina erfarenheter kollegialt i arbetslaget.

Kompetensutveckling

Granskningen visar att rektorn i samverkan med personal identifierar behov av kompetensutvecklingsinsatser och ser till att insatser genomförs utifrån behovsanalysen, för att öka personalens kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Rektorn berättar att hen utifrån skolans systematiska kvalitetsarbete identifierar behov av kompetensutveckling för att öka personalens kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Enligt lärarna identifierar rektorn fortlöpande behov av kompetensutveckling och ser sedan till att denna genomförs kollegialt på skolan. Enligt både lärare och elevhälsa har de goda förutsättningar att delta i de kompetensutvecklingsinsatser som genomförs. Lärarna säger att rektorn är lyhörd för de behov och önskemål om kompetensutveckling som förs fram och att rektorn ser till att lärarna får möjlighet att kompetensutveckla sig genom olika insatser.

Rektorn berättar att hen utifrån identifierade behov av kompetensutvecklande insatser tar beslut om genomförande av dessa. Identifierade behov av kompetensutveckling har mynnat ut i beslut om skolans utvecklingsarbete med "differentierad undervisning". Detta innefattar bland annat hur lärarna kan arbeta med olika stöd-

strukturer, begreppslistor, inledning och avslut på lektioner, bildstöd, tidshjälpmedel och variation i arbetssätt, vilket kan vara särskilt viktigt att ta hänsyn till för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Elevhälsan beskriver arbetet som att "bredda basen" och att utveckla undervisningen så att fler elever har möjlighet att tillgodogöra sig utbildningen och få det stöd de behöver i klassrummet. I detta arbete har lärare och elevhälsa även fått stöd av kommunens centrala stödorganisation. Rektor berättar att lärarna även har fått möjlighet att delta i olika former av utbildningar, så som Skolverkets och Specialpedagogiska skolmyndighetens satsning Specialpedagogik för lärande samt i utbildningar kring språkutvecklande arbetssätt. Rektorn och elevhälsan berättar att lärarna också har deltagit i annan kompetensutveckling kring neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). Det handlar till exempel om att få ökad kunskap om NPF och att ha förståelse för relationens betydelse för dessa elevers lärande. Vidare kan det handla om insatser som berör hjärnans utveckling för att lärare ska få en ökad förståelse för förväntningar och krav, kopplat till neuropsykiatriska svårigheter. Det finns även kompetensutvecklande insatser som enskilda lärare genomfört då de haft behov av ytterligare kunskap inom olika områden som bidrar till en tillgänglig lärmiljö för elever med neuropsykiatriska svårigheter.

Det framkommer i granskningen att rektorn ser till att personalen ges kunskap om vilka pedagogiska konsekvenser neuropsykiatriska svårigheter kan få i lärmiljön och komma till uttryck hos flickor respektive hos pojkar. Lärarna ger i intervjun olika exempel på hur de resonerar kring konsekvenser av en funktionsnedsättning och hur de kan komma till uttryck hos flickor respektive pojkar och att de anpassar lärmiljön därefter. Elevhälsan berättar att skolan i sitt arbete med att tillgängliggöra lärmiljön även arbetar strukturerat med att samtala med elever och vårdnadshavare om samhällets syn på flickors och pojkars möjligheter till fortsatt utbildning, framtidsdrömmar och kulturella skillnader som kan påverka flickors och pojkars möjligheter. Elevhälsan berättar vidare att det finns behov av att lyfta dessa frågor och att även involvera vårdnadshavare så att flickor och pojkar får likvärdiga möjligheter att lära och utvecklas. Det kan även handla om att resonera kring flickors och pojkars likvärdiga rättigheter till fortsatta studier. Elevhälsan bidrar även med stöd och kompetensutveckling till lärarna inom området.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Inom detta område granskas hur lärarna, tillsammans med specialpedagogisk personal, arbetar för att göra undervisningen pedagogiskt tillgänglig med särskilt fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen omfattar vidare om lärarna arbetar med att skapa en motiverande och engagerande undervisning utifrån olika elevers behov.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en socialt tillgänglig undervisning genom att främja delaktighet, samspel och gemenskap. Detta innefattar om lärarna genomför undervisningen på ett sätt som underlättar sociala situationer utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Vidare om personalen ser till att olikheter framhålls som något positivt där eventuella negativa attityder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter synliggörs och problematiseras.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en fysisk tillgänglig undervisning utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter, det vill säga att aspekter som ljus, ljud, luft, visuell miljö och framkomlighet är omhändertagna och ordnade för att ge stöd till elevernas lärande.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningens präglas i hög utsträckning av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att lärarna arbetar aktivt och medvetet för att göra undervisningen tillgänglig, både pedagogiskt, socialt och fysiskt. Skolan har i sitt arbete ett särskilt fokus på att utveckla undervisningen så att konsekvenser av neuropsykiatriska svårigheter motverkas och vid behov tar lärarna stöd av elevhälsans professioner. Lärarna ser till att undervisningen är strukturerad, varierad och anpassad efter elevernas olika förutsättningar och behov. Lärarna arbetar även aktivt för att främja samspel och gemenskap i undervisningen så att den sociala lärmiljön stärks. Vidare tar lärarna även hänsyn till fysiska aspekter av lärmiljön när de planerar och genomför undervisningen.

Pedagogisk tillgänglighet

Vid granskningen framkommer att lärarnas undervisning utgår från kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och att de arbetar för att göra undervisningen pedagogiskt tillgänglig utifrån den kunskapen. Lärarna berättar att de ofta samtalar om

elevers olika behov och att de gemensamt försöker hitta strategier för att tillgängliggöra undervisningen utifrån elevernas behov. Lärarna berättar även att de har överlämningar från elevernas tidigare skola. Utifrån dessa överlämningar har lärarna möjlighet att förbereda sig och de får ta del av hur tidigare skola arbetat med enskilda elever och grupper. De berättar vidare att de också pratar mycket med eleverna för att få deras syn på behov och vad de upplever kan vara svårt. Lärarna säger att eleverna vanligtvis ofta har en ganska god bild av vad som kan vara besvärligt för dem. Utifrån elevernas synpunkter kan lärarna anpassa undervisningen både på gruppnivå och utifrån enskilda elevers behov. Elevhälsan berättar att lärarna även låter eleverna utvärdera undervisningen för att på så sätt få ett underlag som de kan arbeta vidare utifrån. Rektorn berättar att skolan arbetar med att utveckla skolans pedagoger så att de än bättre kan pedagogiskt tillgängliggöra undervisningen för elever med neuropsykiatriska svårigheter eftersom rektorn sett att det behövs. Det kan till exempel handla om att lärarna har insikt i att det kan vara svårt för eleverna att lära sig olika begrepp och att de då arbetade fram begreppslistor som de använder i undervisningen, säger rektorn. Ytterligare ett exempel på verktyg för att tillgängliggöra undervisningen är skolans tidigare utvecklingsarbete, så kallat språkutvecklande arbetssätt. Det arbetet har lett fram till att lärarna fått flera verktyg, så som begreppsförklaring, stödstrukturer, planeringsstöd och bildstöd som de kan använda i arbetet med att pedagogiskt tillgängliggöra undervisningen. Det kan också handla om digitala verktyg för att öka tillgängligheten i undervisningen.

Granskningen visar att lärarna arbetar så att undervisningen är strukturerad och varierad samt så att eleverna får reella möjligheter att visa sina kunskaper. Vid klassrumsobservationer tar Skolinspektionen vid besöket del av flera goda exempel på en pedagogiskt tillgänglig undervisning. Det synliggörs bland annat genom att lärare visar på en tydlig struktur för lektionens innehåll, att eleverna får tillgång till stödstrukturer och mallar samt att läraren leder och styr undervisningen vilket leder till att eleverna kommer igång och bibehåller fokus på uppgifterna. Både rektorn och personal i elevhälsan beskriver att flertalet lärare har kommit långt i arbetet med att tillgängliggöra undervisningen medan vissa av lärarna fortsatt behöver ta del av framgångsrika exempel och utveckla den egna undervisningen så att den blir mer pedagogiskt tillgänglig, bland annat utifrån elevernas behov av olika anpassningar och struktur. De lärare som deltar i intervjun berättar att de planerar undervisningen utifrån de svårigheter som kan uppstå i lärmiljön utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter, så att undervisningen kan fungera för alla elever. Både elevhälsan och rektorn berättar att skolan, utifrån en behovsanalys, har initierat och påbörjat ett utvecklingsarbete kopplat till differentierad undervisning i syfte att arbeta bort hinder för en tillgänglig undervisning. I detta arbete får alla lärare ytterligare kunskap kring konsekvenser av en funktionsnedsättning, samtidigt som nya arbetssätt och metoder implementeras för att utveckla undervisningen. Andra insatser så som studieteknik eller arbete för att ge eleverna olika möjligheter att

visa sin kunskap på, genomförs. I intervju med rektorn framkommer att det är ett generellt utvecklingsarbete för alla lärare på skolan, men att de individuella skillnader mellan lärare som finns också hanteras på olika sätt med individuella insatser. Rektorn berättar att ett av skolans initierade utvecklingsområden inom differentierad undervisning är att stödja eleverna i planering samt att eleverna ska kunna visa sina kunskaper på olika sätt. Rektorn berättar vidare att de arbetar framgångsrikt med bland annat studiestrategier och med olika former av modeller för bedömning. Lärarna ger exempel på hur undervisningen har förbättrats för elever med neuropsykiatriska svårigheter genom att de till exempel använder sig av en tydlig struktur med tidsangivelser, stödstrukturer och kortare avstämningar istället för större prov.

Både elevhälsan och lärarna berättar att de samverkar regelbundet och vid behov med varandra för att göra undervisningen tillgänglig. Det kan ske på olika sätt, till exempel har de något som de benämner som elevhälsopanel där hela elevhälsan finns samlad för stöd till lärare och elevhälsan kan erbjuda handledning vid behov till enskilda lärare eller grupper av lärare. Dessutom kan elevhälsan bistå med kompetensutvecklande insatser eller genom att finnas tillgängliga i undervisningssammanhang. Detta kan exempelvis handla om att skapa motivation eller framtidstro för elever som har behov av det.

Social tillgänglighet

Vid granskningen framkommer att lärarna, i samverkan med elevhälsan, arbetar aktivt för att skapa gemenskap och för att öka förståelsen för olikheter hos elever. Lärarna såväl som elevhälsan berättar om vikten av goda relationer mellan lärare och elever för att eleverna ska känna sig trygga och utvecklas positivt. Rektorn har en tydlig målsättning med att skolans personal ska finnas tillgängliga, både i klassrum och i korridorer, så att lärare, elevhälsa och övrig personal kan bidra till att skapa goda relationer. Lärarna berättar vidare att de arbetar med att få eleverna trygga i gruppen eftersom de anser att det är en viktig förutsättning för lärande. Det kan till exempel handla om att de skapar förutsättningar för samtal och dialog i undervisningen för att stärka banden mellan eleverna och att eleverna får möjlighet att tillägna sig kunskap på olika sätt. Som exempel beskrivs också att de arbetar med delaktighet och trygghet genom att ibland låta eleverna samtala i mindre grupp innan de får berätta för klassen, vilket även Skolinspektionen noterar under sina lektionsbesök. Lärarna berättar att eleverna i vissa ämnen är indelade i mindre grupper vilket bidrar till att de får möjlighet att träna sig i att samarbeta med andra personer i ett mindre sammanhang. Det kan vara betydelsefullt för elever som har svårt för större sammanhang eller en större mängd intryck. Det framkommer i intervju med lärare och elevhälsan att skolan bland annat under läsårsuppstart, men även löpande under året, har trygghets- och gemenskapsskapande aktiviteter med respektive klass. En anledning till det är, enligt elevhälsan, att trygghet är tätt förknippat med skolnärvaro och att skolfrånvaro kan eskalera för elever med neuropsykiatriska svårigheter när de inte känner sig trygga och accepterade. Lärarna berättar

att de har möjlighet att samverka med elevhälsan kring frågor som rör socialt tillgänglig undervisning och de framhåller att elevhälsan ofta utgår från det som lärarna gör bra. Det underlättar arbetet framåt, säger lärarna, då de inte behöver förändra från grunden utan kan bygga på det som i nuläget redan fungerar. I arbetet med att socialt tillgängliggöra undervisningen för elever med neuropsykiatriska svårigheter har mentorerna ett särskilt ansvar, berättar lärarna i intervju. Det kan bland annat handla om att lyssna till elevens tankar och ta hänsyn till dessa vid utformning av undervisning samt vara en länk mellan eleverna och undervisande lärande.

Granskningen visar vidare att lärarna styr och tydliggör gemensamma aktiviteter i undervisningen. Elevhälsan och lärarna berättar att eleverna har bestämda platser i klassrummen och när de arbetar i mindre grupper har läraren gjort den gruppindelningen med hänsyn till elevernas olika behov. Enligt rektorn har skolans gemensamma beslut om att det alltid är läraren som bestämmer gruppindelning vid arbete i mindre grupp inneburit att undervisningen är mer socialt tillgänglig för eleverna. Detta eftersom lärarna har noterat att det tidigare kunde vara svårt för elever med neuropsykiatriska svårigheter att delta i grupparbeten. Lärarna uppger att de styr och leder gemensamma aktiviteter i undervisningen samt att de lyssnar in "elevens röst" för att skapa trygghet och bidra till ett gott klimat i klassen. I skolans utvecklingsarbete med differentierad undervisning arbetar lärarna bland annat med att hitta metoder för att inkludera elever som kan uppleva det som svårt att delta i schemabrytande aktiviteter samt att stödja dessa elever på olika sätt. Det kan handla om att någon trygg vuxen finns vid elevens sida eller att de i klassen har pratat om aktiviteten och tydliggjort vad som kommer att ske, under vilken tid och med vilka ska eleven vara.

I de fall eventuella negativa föreställningar och attityder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter skulle förekomma har lärarna strategier för att hantera dessa. I intervju med rektorn beskriver hen att skolan arbetar både med individuella lösningar och med andra insatser som kan vara förbyggande men också åtgärdande om någon visar sådana negativa attityder. Enligt elevhälsan har skolan över tid arbetat med att utveckla elevsynen på skolan genom arbete och erfarenhetsutbyte bland annat i tvärgrupper för att få fatt på kultur och förhållningssätt och enas kring en gemensam elevsyn. De berättar vidare att elever är medvetna om att alla är olika och har olika behov. Individuella lösningar beskrivs som naturliga inslag i undervisningen och det är inte något som är utpekande eller ifrågasätts av omgivningen.

Fysisk tillgänglighet

Vid granskningen framkommer att lärarna i planeringen av undervisningen tar hänsyn till fysiska aspekter av tillgänglighet utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Till exempel berättar lärarna att möbleringen är genomtänkt för att stödja lärande och bidra till arbetsro. Möbleringen utgår från elevernas behov men även

utifrån det arbetssätt läraren använder. Eleverna har bestämda platser och lärarna ger uttryck för att elevernas placering i klassrummet är genomtänkt samt att de tar hänsyn till elevers behov och önskemål vid placeringen. Skolinspektionen noterar att fönstren har rullgardiner för att skärma av ljus samt minska mängden intryck. Lärarna berättar att miljön i klassrummet ska vara lugn och avskalad för att minska mängden intryck och på sätt underlätta för elever med neuropsykiatriska svårigheter. I klassrummen finns en mindre skärm för information och en större tavla för att anteckna på eller för att visa bilder och film. Det finns enligt lärarna tillgång till grupprum, avskärmade platser i flera klassrum samt mindre skärmar för avskildhet som eleverna kan använda sig av. Under Skolinspektionens lektionsobservationer är det god ordning i de klassrum som besöks och eleverna tycks veta var de saker som de har behov av finns att tillgå. Det är vidare ett lugn i klassrummet, vilket är faktorer som kan verka stödjande för elever som har behov av förutsägbarhet och trygghet. I klassrummen finns skåp där eleverna har möjlighet att förvara sina saker, vilket också underlättar för elever som kan ha svårigheter med att hålla ordning på sina saker. Tidshjälpmedel finns i klassrummen och dessa används i undervisningen för att tydliggöra hur lång tid eleverna arbetar med olika moment under lektionen vilket också kan vara av betydelse för elever som särskilt har behov av struktur, tydlighet och framförhållning.

På Skolinspektionens vägnar

X Kristina Svensson

Kristina Svensson

Beslutsfattare

Signerat av: Kristina Svensson

X Anna Ödman

Anna Ödman

Föredragande

Signerat av: Anna Ödman

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Lena Knutsson deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Denna granskning genomförs i 30 skolor runt om i landet, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Höglidenskolan i Örnsköldsviks kommun. Enligt uppgifter från rektor går 305 elever på skolenheten, samtliga i årskurs 7-9.

Skolinspektionen granskade Höglidenskolan den 28 februari-1 mars 2023. Granskningen genomfördes av utredarna Anna Ödman och Lena Knutsson.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Elevintervjuer
- En gruppintervju med lärare
- En gruppintervju med elevhälsan
- En intervju med rektor
- Skriftlig information som har begärts in från rektorn
- Lektionsobservationer och observationer i lärmiljön

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningen för faktakontroll.

Mer information om den tematiska kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolors arbete för en inkluderande utbildning - fokus på tillgänglighet i lärmiljön kopplat till neuropsykiatriska svårigheter \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/om-skolinspektionen/arbete-for-en-inkluderande-utbildning-fokus-pa-tillganglighet-i-larmiljon-kopplat-till-neuropsykiatriska-svarigheter)

Bilaga 3: Författningsstöd

Utgångspunkter

Utbildningen inom skolväsendet syftar enligt **skollagen** (2010:800) till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (1 kap. 4 § skollagen).

Enligt **förarbetena** bör Sveriges internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna vara vägledande för och genomsyra hela skolväsendet (prop. 2009/10:165 s 221). Sådana förpliktelser finns bl.a. i **Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter** (barnkonventionen), som gjorts till svensk lag genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till utbildning (artikel 28). Rättigheterna enligt barnkonventionen ska tillförsäkras varje barn, utan åtskillnad av något slag och oavsett exempelvis barnets kön eller funktionsnedsättning (artikel 2).

Sverige har även ratificerat **Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning** (SÖ 2008:26). Enligt konventionen ska konventionsstaterna säkerställa bl.a. att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet. Skälig anpassning ska erbjudas utifrån personliga behov och personer med funktionsnedsättning ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet. Ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder ska erbjudas i miljöer som erbjuder största möjliga kunskapsrelaterade och sociala utveckling som är förenlig med målet fullständig inkludering (artikel 24). I **den allmänna kommentaren** till artikel 24 anges bl.a. att inkluderande utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet för alla elever. Inkluderande utbildning är resultatet av en pågående process där aktörerna åtagit sig att arbeta proaktivt med att undanröja hinder som motverkar rätten till utbildning. Inkluderande utbildning förutsätter vidare förändringar i kultur, politik och praktik som tillgodoser möjligheten för ordinarie skolor att på ett effektivt sätt inkludera alla studerande (Allmän kommentar nr 4 om rätten till inkluderande utbildning, punkt 10).

Bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett bland annat funktionsnedsättning finns i **diskrimineringslagen** (1 kap. 8 § andra stycket skollagen). Med diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) avses, utöver bl.a. direkt och indirekt diskriminering, även bristande tillgänglighet – det vill säga

att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att skäliga åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning (1 kap. 4 § diskrimineringslagen). Den som bedriver utbildning ska också bedriva ett förebyggande och främjande arbete och verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett exempelvis kön eller funktionsnedsättning (3 kap. 1-3 och 16-17 §§ diskrimineringslagen).

Tillgänglighet i lärmiljö och undervisning

Utbildningen i grundskolan syftar till att ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. Utbildningen ska vidare främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet (10 kap. 2 § skollagen). I bestämmelsens **förarbeten** konstateras bl.a. att elever är olika och har olika behov men alla har rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Skolgången ska därför anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Anpassningen får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta (prop. 2009/10:165 s 367).

Enligt **skollagen** ska rektorn leda och samordna det pedagogiska arbetet vid skolenheten, verka för att utbildningen utvecklas och ansvara för att fördela resurser efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov (2 kap. 9-10 §§ skollagen). Rektorn ansvarar också för att ett kvalitetsarbete bedrivs vid skolenheten samt att detta genomförs under medverkan av personal och elever (4 kap. 4 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen och undervisningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv, att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen samt att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Av **skollagen** följer att de elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen). Med funktionsnedsättning avses, enligt **förarbeten**, inte bara fysiska funktionshinder som syn- och hörselnedsättningar, utan också exempelvis nedsättningar inom ramen för autismspektrat, ADHD och dyslexi. Den som har en funktionsnedsättning som medför

svårigheter att nå kunskapskraven ska inte bara ges tillräckligt stöd för att nå den lägsta godtagbara kunskapsnivån (prop. 2013/14:148 s. 55).

En elev i grundskolan ska enligt **skollagen** ges extra anpassningar om det befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Särskilt stöd i grundskolan ska ges elever på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås (3 kap. 5 och 7-10 §§ skollagen). Enligt **skolförordningen** ska eleverna genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna ska uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som minst ska uppfyllas och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen (5 kap. 2 § skolförordningen).

I **läroplanen** förtydligas att en likvärdig utbildning inte innebär att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov och skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Lgr 22, 1 En likvärdig utbildning). Alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd samt samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Läraren ska bl.a. ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar samt handleda och ge extra anpassningar eller särskilt stöd till elever som har svårigheter.

Enligt **skollagen** ska det finnas elevhälsa, som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och som främst verkar förebyggande och hälsofrämjande samt stödjer elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar bl.a. för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Enligt **skollagen** ska det för utbildningen finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas (2 kap. 35 § skollagen). Alla elever ska vidare tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero (5 kap. 3 § skollagen).